

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞININ MÜFREDAT DEĞİŞİMİ VE TÜRKİYE YÜZYILI MAARİF MODELİ

YUSUF ALPAYDIN

SETA | PERSPEKTİF

MAYIS 2024 · SAYI 397

- Müfredat neden değiştirildi ve müfredatın getirdiği başlıca yenilikler nelerdir?
 - Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli ne anlama gelmektedir?
- Müfredatın uygulanmasındaki potansiyel riskler ve iyileştirme konuları nelerdir?

Milli Eğitim Bakanlığının (MEB) 2021'de başlattığı ilkökul, ortaokul ve lise müfredatlarında değişim çalışmaları Nisan 2024 itibarıyla ana hatlarıyla tamamlanarak kamuoyuna sunuldu. "Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli" adıyla sunulan yeni müfredatın çok sayıda uzman, öğretmen ve akademisyenin hazırlığı neticesinde ortaya çıktığı ifade edildi. Yeni müfredat 26 Nisan 2024'te "gorusoneri.meb.gov.tr" adresinden erişime açıldı. Böylece müfredat öğretmenler, veliler, öğrenciler, sivil toplum kuruluşları ve uzmanlar gibi tüm paydaşların değerlendirmesine arz edildi. İlgili web sitesindeki paylaşımda öncelikle 26 ana dersin "öğretim programı"na ve "öğretim programları ortak metni"ne yer verildi. Diğer programların ise hazırlandıkça paylaşımına devam edileceği belirtildi.

Daha önceki müfredat çalışmalarında olduğu gibi Talim ve Terbiye Kurulu tarafından gelen görüşler tasnif edilip incelenecek, öneriler değerlendirilecek ve müfredata son hali verilecektir. Son hali verilen müfredatlar için ders kitabı yazım sürecinin hızlı bir şekilde başlatılacağı da bilinmektedir. Bu kitapların hazırlanması MEB bünyesinde kurulan kitap yazma

komisyonları tarafından gerçekleştirilecektir. Yeni müfredat ve kitaplar 2024-2025 eğitim öğretim döneminde anaokulu, 1, 5 ve 9. sınıf öğrencileri için geçerli olacak, diğer sınıflardaki öğrenciler ise eski müfredat ve ders kitapları ile buldukları eğitim kademesini tamamlayacaktır. Yine tüm müfredat güncelleme çalışmalarının doğal bir parçası olarak öğretmen eğitimlerinin de yeni öğretim yılı başlamadan gerçekleştirileceği söylenebilir.

Müfredat, eğitim sisteminin temel taşlarından biridir ve bir ülkenin eğitim politikalarının kalbidir. Müfredat değişimleri ise toplumun ihtiyaçlarına, ekonomik ve teknolojik gelişmelere uyum sağlama çabasıyla şekillenir. MEB'in yürüttüğü müfredat değişikliği Türkiye'nin eğitim vizyonunu ve gelecek nesillerin yetiştirilme şeklini belirleyen kritik bir adımdır. Bu perspektifte MEB'in Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli olarak adlandırdığı yeni müfredat sisteminin ana odağı ve müfredatın ne tür yapısal yenilikler getirdiği ele alınmıştır. Ayrıca yeni müfredatın uygulamasında karşılaşılabilecek muhtemel riskler ve müfredatta iyileştirilmesi gereken hususlarla ilgili görüşler paylaşılmıştır.

YUSUF ALPAYDIN

Lisans eğitimini 2003'te Boğaziçi Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü'nde, yüksek lisansını 2006'da aynı üniversitede Yetişkin Eğitimi Programı'nda tamamladı. Doktora çalışmasını İstanbul Üniversitesi'nde Türkiye'de yükseköğretim sistemi ve emek piyasası arasındaki ilişkileri konu alan tezıyla bitirdi. Eğitim politikaları, eğitim-istihdam ilişkileri ve yükseköğretim konularında araştırma ve yayınlarını sürdürmektedir. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır.

MÜFREDAT DEĞİŞİMİ VE TÜRKİYE YÜZYILI MAARİF MODELİ

Eğitimin amacı kültürel sürekliliği ve toplumun bilimsel, teknolojik ve ekonomik gelişmelere uyumunu sağlamaktır. Toplumsal değişimlerin çok hızlı olduğu günümüzde müfredatların da belirli aralıklarla güncellenmesi önemli bir ihtiyaçtır. Müfredat geliştirme dinamik bir süreçtir. Geliştirilen her müfredatla bir yandan uygulama yapılırken diğer yandan uygulamaya dair ölçme değerlendirmeler yapılmakta ve bu sayede sonraki müfredatlar için bir zemin oluşturulmaktadır. 2017 ve 2018 yıllarında hazırlanan bir önceki müfredatın uygulanması sürecinde ortaya çıkan geri bildirimler ve bu geri bildirimlerle eğitim paydaşları nezdinde oluşan izlenimler yeni müfredat çalışmasına belirli ölçüde kaynaklık etmiştir.

Her müfredat değişimi aynı zamanda öğrencilerin akademik ve sosyal gelişmelerini iyileştirmek adına atılan adımlardır. “Öğretim programı” kavramının yerine de kullanılan “müfredat” kavramı özünde bir öğretim programındaki konuları temsil etmektedir. Öğretim programlarının ders konularının yanı sıra vizyon, öğrenme çıktıları, öğrenme-öğretme yaklaşımları ve ölçme değerlendirme yöntemleri gibi temel bazı bileşenleri de bulunmaktadır. Yani müfredat değişimleri olarak adlandırdığımız program değişimlerinde bu bileşenler de değişmekte ve eğitim kalitesinin artırılması hedeflenmektedir.

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli ifadesinde yer alan “Türkiye Yüzyılı” ifadesi AK Parti’nin 2023 seçimleri öncesinde ortaya koyduğu ve günümüzde de aktif olarak kullandığı bir kavramsallaştırma değildir. Buna göre Türkiye Cumhuriyeti, ikinci yüzyılında küresel bir aktör olmayı hedeflemektedir. Yeni müfredat bu vizyona hizmet etmeyi vadetmekte ve modelin sadece eğitimde değil genel olarak Türkiye’nin geleceğinde de önemli bir adım olduğunu vurgulamaktadır.

Terkipte yer alan “maarif” kelimesi, marifet kelimesinin çoğuludur. Marifet ise tecrübi bilgi, manevi bilgi ve görgü gibi anlamlara gelen “irfan” kelimesinden türemiştir. Bu kelime zamanla hem irfanla ilişkili anlamları hem de hüner ve pratik beceri gibi manaları içeren çok çağrışımlı bir kavram haline gelmiştir. Maarif kavramı

19. yüzyılda Osmanlı’da devlet tarafından gerçekleştirilen eğitim faaliyetlerini tanımlamak için kullanılmaya başlanmıştır. Vakıflara bağlı olarak işletilen medreselerden ayrı olarak devlet tarafından gerçekleştirilen modern eğitim faaliyetleri ve zamanın üst eğitim idareleri için Maarif Nezareti, Maarif Vekaleti gibi isimler kullanılmış ve bu kullanım 1960’a kadar devam etmiştir.

Bu anlam zenginliği nedeniyle maarif kelimesi, Cumhuriyet tarihinde de farklı kesimlerin sevdiği ve eğitim için kullanmayı tercih ettiği bir kavram olmuştur. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli adıyla paylaşılan yeni müfredattaki anahtar bazı vizyonlar incelendiğinde de maarif kavramına yüklenen anlamlar tespit edilebilmektedir. Kavramın zenginliği nedeniyle “sadece bilgi aktarma değil öğrencilerin ahlaki, zihinsel, bedensel, sosyal ve manevi açılardan da gelişmesi”, “disiplinler arası yaklaşım”, “öğrencileri gelecekteki zorluklara karşı daha iyi donatmak”, “eleştirel düşünme, problem çözme ve girişimcilik becerilerine sahip olmak” ve “medeniyet değerlerini özümsemiş ve geliştiren bireyler yetiştirmek” gibi farklı hedefler maarif kavramı altına yerleştirilebilmektedir. Bu bağlamda Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli tanımlaması zengin, çok çağrışımlı maarif geleneğini sürdürmek ve geleceğe taşımak şeklinde bir vizyonu işaret etmektedir.

MÜFREDATIN GETİRDİĞİ BAŞLICA YENİLİKLER

MEB, öğrencileri geleceğe daha iyi hazırlama niyetiyle öğrenme-öğretme süreçlerinde yenilik yapan ve beceri odaklı bir yaklaşımı esas alan bir müfredat geliştirmiştir. Bu değişim müfredatın tamamen değişmesi anlamına gelmemektedir. Zira önceki müfredatlarda yer alan konular büyük ölçüde yeni müfredatta da bulunmaktadır. Paylaşılan dokümanlar hangi sınıf düzeyinde hangi derslerin okutulacağı konusunda da bir farklılık getirmemektedir. Bakanlığın açıklaması da temel derslerin saatlerinde bir değişiklik yapılmadığı yönündedir.

Bakanlığın açıklamalarında müfredatta yapılan iki temel yeniliğin “sadeleşme” ve “beceri odaklı yaklaşıma geçme” olduğu sıklıkla vurgulanmıştır. Her bir derste öğ-

retmenlerin öğrencilerden sergilemesini talep ettiği performans ifadeleri sayıca azaltılmıştır. Öğrencilerin öğrenmesi gereken konu sayılarında azaltma yapılmış ve böylece bazı konuların yüzeysel şekilde öğrenilmesinin önüne geçilmeye çalışılmıştır. Bu sadeleşme daha önceki programlarda yer alan “bilir”, “sayar”, “listeler” ve “fark eder” gibi yüklemle biten yani görece daha alt basamaklardaki öğrenme hedefleri yerine yalnızca “çözümleme”, “karşılaştırma”, “değerlendirme” ve “ürün ortaya koyma” gibi daha ileri düzey ve bir alandaki beceriyi gösteren öğrenme hedeflerine yer vermektedir.

Daha önceki müfredatlarda da önemli bir vurgu olarak yer almakla birlikte Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli adıyla sunulan öğretim programlarında öğrencilerin bütüncül gelişimine özel bir önem verildiği görülmektedir. Buna göre öğrencilerin bilgi ve becerilerinin geniş bir perspektifte geliştirilmesi amaçlanmıştır; onların zihinsel, duygusal, fiziksel, sosyal ve manevi gelişimini kapsayacak şekilde yeni bir müfredat oluşturulmuştur. Bu amaçla ortak metinde yer verilen ve tüm derslerin öğretim programlarına yedirilen kavramsal beceriler, eğilimler, alan becerileri sosyal-duygusal öğrenme becerileri, Erdem-Değer-Eylem modeli ve sistem okuryazarlığı gibi çok sayıda bileşen öğrencilerin geniş bir beceri seti geliştirmelerine katkı sağlayacak şekilde müfredata dahil edilmiştir. Bu sayede disiplinler arası bağlantılarla öğrencilere daha kapsamlı bir öğrenme deneyiminin sunulması hedeflenmiştir.

Müfredatta öğrenme-öğretme süreçlerinin planlanması ve uygulanması konusunda öne çıkan başlıca vurgular öğrencilere esnek ve etkileşimli bir öğrenme ortamı sunma, farklılaştırılmış öğretim uygulamaları, yerel, bölgesel ve okul temelli ihtiyaç ve koşullar ile öğrenci demografilerine uyumlu esnek öğretim planları olmuştur. Müfredat öğrenme yaşantıları, temel kabuller, ön değerlendirme, köprü kurma ve öğretme-öğrenme uygulamaları şeklindeki bir izleği takip edecek şekilde standardize edilmiştir. Akademik öğretimin yanı sıra sosyal sorumluluk programları ile sürekli öğrenme fırsatları ve ekosistemi güçlendirilmeye çalışılmış, öğrencilerin ders dışında sosyal, kültürel ve kişisel gelişimlerini destekleyecek etkinlikler de programın asli bir parçası olarak sunulmuştur.

UYGULAMADAKİ POTANSİYEL RİSKLER VE İYİLEŞTİRME KONULARI

Tüm programlarda olduğu gibi bu programın başarısı da öğretmenlerin ve yöneticilerin programı özümsemeye ve uygulama başarısı ile sınırlı olacaktır. Yeni programları uygularken doğal olarak öğretmenler zamana ve ek kaynaklara ihtiyaç duyabilirler. Ölçme ve değerlendirme aşamasında model, öğrenme çıktılarının somut kanıtlarını gerektiriyor olsa da bu sürecin objektif ve tutarlı bir şekilde yönetilmesi planlanandan daha zor olabilir. Bu bağlamda kullanılan ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin geliştirilmesi ve güncellenmesi de gerekebilir.

Fırsat eşitliği bağlamında müfredatın tüm öğrencilere eşit imkanlar sunması, özellikle kırsal ve kaynakları kısıtlı bölgelerde büyük bir zorluk oluşturabilir ve okullar arası başarı farklılıklarını artırabilir. Bu bölgelerde gerekli altyapı ve kaynak eksikliği modelin tam olarak istenen potansiyeline ulaşmasını engelleyebilir. Bu bağlamda öğretmenlere kapsamlı bir eğitim ve destek sağlanması, ölçme ve değerlendirme sisteminin geliştirilmesi ve tüm öğrencilere eşit imkanlar sunulması için gerekli adımların atılması önemli olacaktır.

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli birçok fayda vadeden yenilikçi bir eğitim modeli olsa da uygulama aşamasında daha öncekilere kıyasla çok sayıda bileşen içeren kompleks yapısıyla uygulamanın tam olarak hayata geçmesi zaman alacaktır. Bu yeni bileşenler ve beceri odaklı öğrenme çıktıları öğretmenler üzerinde bir yük oluşturabilir. Bu bileşenlerdeki tekrarlar da uygulama konusunda bazı zorluklar oluşturabilir. Örneğin Erdem-Değer-Eylem modeli, eğilimler ile sosyal-duygusal öğrenme becerileri arasında tekrarlar dikkat çekmektedir. Yine öğretim programı ile iyi entegre edilmemiş bazı öğeler de uygulamalarda karışıklığa yol açabilir. Örneğin “yetkin ve erdemli insan” olarak isimlendirilen öğrenen profili ile öğretim programları arasında tanımlı bir etkileşim izlenmemektedir. Tüm bu öğelerin “sosyal beceriler ve erdemler” şeklinde bütünleştirilmesi faydalı olacaktır. Kısa ve orta vadelere bazı sadeleştirmeler yapılarak daha uygulama dostu bir müfredatın ortaya çıkması sağlanabilir.

Yeni müfredatın din eğitimi konusunda uzun süredir dillendirilen önemli bir toplumsal talebe cevap vermesi de beklenmektedir. Uzmanlara göre çocukların Kur'an-ı Kerim öğrenme açısından gerekli ön bilgi ve motivasyonları yani hazır bulunuşluk düzeyleri ilkökul 2. sınıfta oldukça yüksek bir düzeye ulaşmaktadır. Veliler tarafından da fark edilen bu ihtiyaç toplumda başta Diyanet İşleri Başkanlığı Yaz Kuran Kursları olmak üzere MEB dışındaki kurumların eliyle karşılanmaya çalışılmaktadır. Yaz kurslarında elde edilen bilgi ve beceriler yıl içinde sürdürülmediği için kalıcı öğrenmeye dönüşmemektedir. Yine ilkökul çocuklarının dini yaşam ve kültüre ilişkin ilgi ve meraklarının üst düzeyde olduğu bir dönemde yalnızca 4. sınıfta din kültürü ve ahlak bilgisi dersine yer verilmesi de önemli bir eksiklik olmakta, çocuklar toplumsal yaşamın en önemli öğelerinden biri hakkında yeterli ve sağlıklı bir kültür edinmemektedir. Bu çerçevede özellikle Kur'an-ı Kerim ve din kültürü derslerinin ilkökul 2. sınıftan itibaren başlaması faydalı olacaktır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

MEB, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli ile öğrenme-öğretme süreçlerinde yenilikçi ve beceri odaklı bir yaklaşımı temel alan bir müfredat geliştirmiştir. Bu değişim mevcut müfredatın tamamen değiştirilmesi anlamına gelmemekte zira önceki müfredatlarda bulunan birçok konu ve ders yeni müfredatta da yer almaktadır. Yapılan açıklamalar da bu görüşü destekler niteliktedir. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli öğrencilerin bütüncül gelişimine özel önem veren bir anlayışı yansıtmaktadır. Müfredat, öğrencilerin zihinsel, duygusal, fiziksel, sosyal ve manevi açılardan gelişimini desteklemeyi hedeflemektedir. Bu doğrultuda kavramsal beceriler, eğilimler, alan becerileri, sosyal-duygusal öğrenme becerileri, Erdem-Değer-Eylem modeli ve sistem okuryazarlığı gibi bileşenler müfredatın temelini oluşturmaktadır.

Yapılan yenilikler arasında sadeleşme ve beceri odaklı yaklaşıma geçiş önemli bir yer tutmaktadır. Her derste öğretmenlerin öğrencilerden sergilemesini talep ettiği performans ifadeleri azaltılmıştır. Bu perspektifle yüzeysel öğrenmenin önüne geçilmesi ve daha derinlemesine öğrenme süreçlerine odaklanması amaçlanmaktadır. Müfredatın planlanması ve uygulanmasında öğrencilere esnek, etkileşimli bir öğrenme ortamının sunulması ve farklılaştırılmış öğretim uygulamalarının kullanılması önemlidir. Ayrıca öğrenme deneyimleri, ön değerlendirme, köprü kurma ve öğretme-öğrenme uygulamaları gibi standardize edilmiş süreçlerle öğrencilere daha kapsamlı bir eğitim deneyiminin sağlanması hedeflenmektedir. Bütün bu yeniliklerin yanı sıra sosyal sorumluluk programları ve sürekli öğrenme fırsatları da müfredatın temel bileşenlerini oluşturmaktadır. Bu programlar öğrencilerin akademik eğitimlerinin yanı sıra sosyal, kültürel ve kişisel gelişimlerini desteklemeyi amaçlamaktadır.

Sonuç olarak Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli adı verilen yeni müfredat Türkiye'nin gelecek nesillerini daha donanımlı ve nitelikli bireyler olarak yetiştirmeye yönelik atılan önemli bir adımdır. Uygulama sürecinde karşılaşılabilecek potansiyel zorlukları en aza indirmek için müfredatın yapısal bileşenlerinde de bazı sadeleştirmelerin yapılması gerekmektedir. Bu iyileştirmeler öğretmenlerin ve öğrencilerin modeli daha etkin bir şekilde benimsemesini ve uygulamasını sağlayacaktır. Ayrıca toplumsal taleplere cevap vermek adına din eğitimi konusundaki eksikliklerin giderilmesi de önem arz etmektedir. Bu doğrultuda müfredatta yapılacak sadeleştirmeler ve din eğitimi alanında yapılacak iyileştirmeler eğitim sistemimizin daha etkili ve kapsayıcı hale gelmesine katkı sağlayacaktır. Müfredatın etkinliğini artırmak için sürekli bir izleme ve değerlendirme mekanizmasının önemli olduğu da hatırlanmalıdır.

Bu yayındaki fikirler tamamen yazarına aittir ve SETA Vakfı'nın yayın politikasını yansıtmayabilir.



SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi